

Eindverslag der Commissie van Rapporteurs over het wetsontwerp n°. 147. — Voorloopig Verslag n°. 63.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot aanvulling en verhooging van
het IVde hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1895. (147)

Bij het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp werd de opmerking gemaakt, dat het Rijk als het gebouwen behoeft, de terreinen meestal zoo duur heeft te betalen. Dit was ook hier het geval, terwijl men meende, dat op eenige minuten afstand van de plaats, welke bestemd is voor het nieuwe huis van bewaring, vermoedelijk voor minderen prijs grond was te bekomen geweest; het werd niet noodig geacht om juist voor bouwgrond bestemde terreinen aan te koopen. De leden, die deze opmerking maakten, waren van meening, dat bij de keuze van terrein in Utrecht de gedragslijn te 's Gravenhage in acht genomen bij het bouwen der strafgevangenis had kunnen gevolgd worden, om namelijk het terrein te kiezen buiten den voor bouwgrond bestemden kring. Hiertegen werd opgemerkt, dat de gevallen niet gelijk te stellen waren, daar het er weinig op aankwam of eene strafgevangenis eenigszins buiten de stad gelegen was, terwijl dit voor een huis van bewaring in vele opzichten lastig voor den dienst zoude zijn.

Door andere leden werd op vermindering van alle weelde bij den aanbouw aangedrongen. Zij ontkenden geenszins, dat er vele eischen waren, waaraan de gebouwen der gevangenis behoorden te voldoen, maar zij wezen er met nadruk op, dat niet aan alle eischen door de theorie gesteld in de practijk kon worden beantwoord, waarvan verschillende voorbeelden werden bijgebracht, en de Regeering dit niet uit het oog moest verliezen. Voor een huis van bewaring achtten deze leden bijzondere voorbehoedmiddelen, als ijzeren tralies en deuren en dergelijke niet noodig.

Van meer dan eene zijde werd de wensch uitgesproken, dat de Minister nog eens ernstig zoude onderzoeken of het huis van bewaring niet voor minder kosten dan de geraamde zoude kunnen worden gebouwd. De Minister deelt wel mede, dat die kosten, begroot op f 1449 voor elken gevangene, bij eene eenigszins voordeelige aanneming lager kunnen zijn dan te Breda, bedragende f 1442; maar ook die laatste som werd zeer aanzienlijk geacht.

De vraag werd gedaan of wel in het algemeen behoorlijk gezorgd werd voor het verschaffen van werk aan de tot hechtenis veroordeelden en met kracht de hand werd gehouden aan de bepaling van het derde lid van art. 20 van het Wetboek van Strafrecht.

Overigens werd door eenige leden hulde gebracht aan den Minister voor het bij afzonderlijke wetsvoordracht voorstellen van dezen bouw.

Vastgesteld 19 April 1895.

BERGSMA.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

KIST.

NEBBENS STERLING.

DE JONG.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot aanvulling en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1895. (63)

Het onderzoek in de afdeelingen van dit wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen.

§ 1. Met het oog op de buitenlandsche verhoudingen van onzen Staat, waren enkele leden van oordeel, dat er geene aanleiding bestond om voor eenen oorlog te vreezen en zoo kostbare maatregelen tot betere wapening te nemen. Zij zagen daarom de noodzaak niet in van eene wetsvoordracht, welke

dit laatste ten doel had. Tegen deze bewering werd echter opgemerkt, dat niets onzekerder kon genoemd worden dan eene voorspelling omtrent de vredelievendheid van een allerwege gewapend en tot den oorlog toegerust Europa.

§ 2. Vele leden verklaarden in het algemeen zich met deze voordracht wel te kunnen vereenigen. Zij achtten het eene verplichting tegenover het leger om dit een wapen te verschaffen, waardoor het opgewassen werd tegen eenen eventueelen vijand; door het bewustzijn van met een uitmuntend geweer gewapend te zijn werd ook het moreel van den soldaat zeer verhoogd. Zij achtten zich daarom verantwoord hunne goedkeurende stem aan het ontwerp te schenken.

Op verschillende gronden waren andere leden tegen dit voorstel gezind.

Eenige leden wenschten eerst eene organisatie der levende strijdkrachten alvorens gelden toe te staan tot verbetering der doode weermiddelen.

Andere leden verklaarden zich tegenstanders van het voorstel op gezag van militairen, die beweerden, dat het niet zoozeer op het wapen aankomt als wel op betere oefening van de miliciens in het schieten.

Sommigen achtten het niet gerechtvaardigd om het reeds in verhouding tot onze draagkracht hoog opgevoerd budget van Oorlog opnieuw zoo zwaar te belasten. Zij betwijfelden de noodzakelijkheid eener zoo kostbare defensie als de onze en achtten de kans, dat wij onze zelfstandigheid hebben te verdedigen tegen een buitenlandschen vijand gering; ook was de raadzaamheid om in geval van oorlog tusschen andere Mogendheden onder alle omstandigheden onze neutraliteit te moeten handhaven aan twijfel onderhevig.

Voorts werd aangevoerd, dat een uitgebreid defensiestelsel geheel ongeschikt was voor eene kleine natie als de onze. Alleen wanneer het leger op een ons passenden bescheiden voet werd ingericht, kon dat leger, wat gehalte en oefening aangaat, op een zoo hoog standpunt gebracht worden, dat het de vergelijking met andere legers zoude kunnen doorstaan. Onder het bestaande kostbare stelsel en de daarmede gepaard gaande zucht om op onderdeelen te bezuinigen, meende men, dat de oefening en bepaaldelijk ook de bedrevenheid in het schieten te wenschen overlieten. Men vreesde, dat bij de invoering van een nieuw geweer, waarvan de ammunitie veel kostbaarder zoude zijn, de spaarzaamheid in het gebruik van patronen nog zoude toenemen, hetgeen de vorming onzer soldaten tot goede schutters zoude tegenhouden.

Een ander bezwaar werd ontleend aan de waarschijnlijkheid, althans mogelijkheid, dat binnen korten tijd een geweer zoude worden uitgevonden, dat het Männlicher geweer nog verre zoude overtreffen, waarvan dan de noodzakelijkheid om weder millioenen voor eene nieuwe wapening uit te geven het gevolg zoude zijn.

Dit laatste bezwaar werd ook door leden, die overigens vrijheid vonden met het ontwerp mede te gaan, eenigermate gedeeld. Zij meenden echter, dat die mogelijkheid geen reden mocht zijn om ons leger in het bezit te laten van eene verouderde wapening, welke het tegenover eventueele, beter bewapende vijanden, die het allicht in getalsterkte zouden overtreffen, in eene onhoudbare positie zoude plaatsen. Was men eenmaal gezind onze onafhankelijkheid en onze neutraliteit te verdedigen — en de zeer hooge sommen in de laatste jaren aan de verdediging ten koste gelegd, toonen voldoende aan, dat in Nederland die gezindheid bestaat — dan was men ook verplicht hen, die met die verdediging werden belast, van de beste wapenen te voorzien.

Een lid legde zich noode bij de wetsvoordracht neer. Reeds twintig jaren, zeide hij, was men bezig met proefnemingen onze defensie betreffende, en de conclusie was, als men de meening van een tot oordeelen bevoegd en bekend generaal hoort, dat van de stelling waarvoor zulke groote uitgaven gedaan zijn, weinig te verwachten valt.

Een ander lid oordeelde de financiële lasten zoo zwaar, dat hij verklaarde ongeneigd te zijn de thans aangevraagde hooge uitgaven toe te staan. Hij voor zich juichte het toe, dat de Minister bij afzonderlijke wet deze gelden had aangevraagd en ze niet in de begroting had opgenomen, daar hij alsdan noodzaak ware geweest tegen de begroting van Oorlog te stemmen.

Onder de voorstanders dezer wetsvoordracht werden ook leden gevonden, die het betreurden, dat de organisatie van de levende strijdkrachten, waarbij ook het meer ontwikkelde deel der natie als kader in het leger zoude worden opgenomen, nog niet was tot stand gebracht en door deze Regeering niet was ondernomen. Immers het tot stand komen van zoodanige organisatie was zeker niet minder urgent te achten dan deze wet, daar uit den aard der zaak eene nieuwe legerorganisatie eerst na verloop van verscheidene jaren over alle lichten doorgevoerd en tot volkomenheid gebracht zoude worden, doch zij vonden daarin geene vrijheid om inmiddels de verbetering der bewapening tegen te houden.

De bewering, dat de vraag omtrent handhaving onzer neutraliteit onder bepaalde omstandigheden aan twijfel zoude onderhevig zijn, werd door vele leden met kracht weersproken.

Overigens bleven de hierboven ontwikkelde bezwaren niet zonder verdere tegenspraak. De bewering, dat eene regeling der levende strijdkrachten diende vooraf te gaan aan eene nieuwe bewapening, kon men begrijpen als middel van pressie op den Minister, maar de politieke omstandigheden lieten, zooals zal moeten worden toegegeven, niet toe thans tot zoodanige regeling over te gaan. En al werd er in de organisatie van het leger verandering gebracht, dan zouden toch in dat gereorganiseerde leger dezelfde menschen dienen, die thans reeds in de geleerden staan en kon daarom het vooralsnog achterwege blijven van die verandering geen reden zijn om hun een goed geweer te onthouden. Werd het leger niet sterk genoeg geoordeeld om zijne taak te vervullen, dan lag daarin volgens de leden, die deze tegenspraak hielden, juist eene reden te meer om het van de best mogelijke wapenen te voorzien, opdat het althans te dien opzichte zoo krachtig mogelijk kon optreden.

Het bezwaar tegen het voorstel, dat alreeds spoedig een nieuw en beter geweer dan het thans voorgestelde kan worden uitgevonden, werd door velen der voorstanders dezer voordracht niet gedeeld. Zij achtten het oogenblik om een type van een geweer te kiezen thans gunstig, en de kans van groote wijzigingen gedurende geruimen tijd gering. Met het geweer van 6,5 millimeter toch zijn zulke resultaten bereikt, dat de voordeelen, welke een geweer van nog kleiner kaliber wellicht zoude kunnen aanbieden, niet licht van dien aard zullen zijn om tegen de nadeelen daarvan op te wegen.

Immers de voordeelen eener nog meer gestrekte baan worden minder naarmate het hoogste punt van de baan lager valt. Het indringingsvermogen van den kogel zoude vermoedelijk grooter zijn, maar dat vermogen kan thans reeds meer dan voldoende geacht worden. De ammunitie zal iets lichter worden, maar denzelfden omvang behouden. Ontvangt de soldaat dus meer ammunitie dan zal de omvang der patroontasch weder toenemen. Een kogel van kleiner kaliber zoude bovendien wel eens niet voldoende kunnen zijn om den getroffen buiten gevecht te stellen. Buitendien nemen bij kleiner kaliber de kosten voor aanmaak toe alsmede de bezwaren van practischen aard bij het gebruik. Door geene enkele natie werd dan ook tot dusver een geweer van kleiner kaliber aangenomen.

Het tegenwoordige geweer is reeds vier en twintig jaren in gebruik, gedurende dien tijd reeds tweemaal veranderd en dan ook versleten en zwak. Zij, die van meening waren, dat onze miliciens niet voldoende geoefend waren in het schieten, wat overigens door anderen ontkend werd, moesten veeleer de aanmerking van het nieuwe geweer toejuichen, daar door de gestrekte baan ook voor den minder geoefenden schutter de trefkansen grooter zijn dan die van het oude geweer.

§ 3. Door eenige leden werd gewezen op de tegenstrijdigheid tusschen de uitspraak der Staatscommissie tot voorbereiding der wettelijke regeling van den militairen dienstplicht in 1888 en die van den Minister in de Tweede Kamer, die de schutterij bij de verdediging des lands onmisbaar noemde. Intusschen was het duidelijk, dat aan de schutterij eene geheel andere taak was opgedragen dan aan het leger, zoodat het ook niet noodzakelijk was haar met hetzelfde geweer te wapenen. Dit zoude evenwel strijdig zijn met art. 37 der schutterijwet, zoodat de vraag werd gedaan of het niet gewenscht was die wet in overeenstemming te brengen met den bestaanden toestand, daar het mogelijk zoude kunnen zijn, dat later een volgend Minister eene aanvraag

voor geweren ten behoeve der schutterij zoude doen met een beroep op dat artikel.

Daartegen werd aangevoerd, dat de taak des legers en die der schutterij, al verschillen zij onderling, nauw in elkaar grijpen, dat dus verschillende bewapening tot groote verwarring en administratieven omslag aanleiding kan geven en dat in elk geval de schutterij mede moet optreden tegenover den vijand en dus niet minder behoefte heeft aan een uitstekend geweer dan het leger.

Er waren leden, die vreesden, dat van eene bewapening der schutterij met het nieuwe geweer groote kosten het gevolg zouden zijn en vele nieuwe schietbanen moesten aangelegd worden, hetgeen tonnen gouds zoude vereischen, of wel langduriger oefening en samentrekking in kampementen zoude noodig maken.

Hiertegen werd aangevoerd, dat het juist bij het nieuwe geweer hoofdzak was tot op 200 à 300 meter goed te leeren treffen, wat op de meeste banen kan geschieden en dat het de beste dienst was, dien men aan de schutterij kan bewijzen, om de manschappen in het schieten te oefenen, hetgeen ten goede zoude komen aan elke nog tot stand te brengen organisatie.

Met het oog op de verschillende gevoelens omtrent de noodzakelijkheid der bewapening van de schutterij wenschten eenige leden de uitdrukkelijke verklaring af te leggen, dat, waar zij thans met den Minister medegingen in diens plannen om het leger van het nieuwe geweer te voorzien, zij zich daarom voor de toekomst nog niet gebonden achtten ten opzichte van een dergelijken maatregel ten behoeve der schutterij.

§ 4. In eene afdeeling had men bezwaar tegen den aflossingstermijn der te sluiten leening voor de aanschaffing der nieuwe bewapening. Men achtte dien te lang, ofschoon men niet ontkende, dat eene aflossing binnen korteren termijn zwaardere lasten oplegde. Van andere zijde achtte men het echter niet verantwoord om binnen zeer korten termijn te betalen, daar die kosten over verscheidene jaren verdeeld, meer te beschouwen waren als gewone uitgaven.

§ 5. Onderscheidene leden spraken hunne verwondering er over uit, dat daar, waar de nieuwe geweren het meest noodig kunnen geacht worden, namelijk in Indië, zij niet worden uitgereikt. De reden waarom dat dit niet geschiedde, rekende men niet afdoende. Bij de talrijke en gemakkelijke middelen van verkeer is het niet noodig een zoo grooten voorraad van patronen op te leggen, dat het te vreezen is, dat zij onbruikbaar zouden worden, daar des noods met iedere mailboot de voorraad kon worden aangevuld. Deze leden drongen er op aan, dat aan het Indische leger spoedig het nieuwe geweer zoude verstrekt worden.

§ 6. De vraag werd gesteld of de Minister beslist overtuigd blijft, dat het thans door hem gekozen geweerstype het juiste is, ook na de ernstige bestrijding, die het ondervonden heeft in de *Limburger Courier* van 12 April l. Heeft de Minister de overtuiging, dat het type geruimen tijd zal stand houden? Vooral stelde men er belang in om deze vraag thans nog beantwoord te zien, omdat men meende te weten, dat de inlichtingen, waarop de Minister zich beriep in de vergadering van 14 Maart jl. (*Handelingen* bladz. 948) afkomstig waren van den fabrikant der geweren van 6,5 m.M., welke hier in beproefing zijn genomen.

Ook zoude men er prijs op stellen 's Ministers gevoelen te vernemen omtrent den brief van generaal WILLE over het geweer van kleiner kaliber, die in het ingezonden stuk in genoemd blad voorkomt.

In elk geval vertrouwde men dat de Minister gedurende den tijd, die er vóór het doen der definitieve bestelling zoude overblijven, met de meeste nauwkeurigheid zoude nagaan in hoeverre het aangenomen geweer nog zoude kunnen verbeterd worden.

De opmerking werd gemaakt, dat volgens de graphische voorstelling de proeven met het nieuwe geweer plaats hadden gevonden met kogels, welke van een stalen mantel voorzien zijn, terwijl bij de oude geweren gebruik werd gemaakt van den ouden looden kogel. Ware het voor eene behoorlijke vergelijking van het indringingsvermogen niet billijk geweest, voor beide

geweren eenzelfde soort kogel te gebruiken? Waarom is dit niet geschied?

Ten slotte werd gevraagd of voldoende proeven genomen zijn omtrent den invloed der verhoogde temperatuur van het Männlicher geweer bij snelvuur.

§ 7. Sommige leden hadden met voldoening kennis genomen van 's Ministers verklaring waarbij hij de gelegenheid wilde openstellen voor binnenlandsche firma's mede te dingen met het buitenland naar de levering der geweren. Deze leden achtten de voordeelen in verschillende opzichten aan dien aanmaak hier te lande verbonden van zoo groot belang, dat zij het plicht rekenen daarnaar, desnoods ten koste van eenige meerdere uitgaven, te streven. Zij drongen er dan ook op aan, dat de Minister de gelegenheid daartoe, welke hem mocht worden aangeboden, met den meesten ernst zoude aanvatten.

Andere leden wezen er op, dat bij de aanschaffing der wapenen vóór alles hunne goede kwaliteit op den voorgrond moest staan: maar zij betwijfelden het of hier te lande wel het beste, wat op dit gebied te maken is, zoude kunnen geleverd worden. Evenwel, zoo zeiden zij, was goed toezicht bij de fabricage een vereischte, daar niet alles wat uit het buitenland geleverd werd, even goed en deugdelijk was.

§ 8. Sommige leden hadden ernstig bezwaar, dat men ten opzichte der levering van het rookzwakke kruit van het buitenland zoude afhangen. Hun werd echter op berichten gewezen, in den laatsten tijd vernomen, dat de Nederlandsche buskruitfabrikanten voorbereidselen namen om de fabricage van dat kruit ter hand te nemen en op de mededeeling des Ministers (*Handelingen* bladz. 950) dat de fabriek te Muiden er in geslaagd was dit kruit te kunnen leveren. Naar aanleiding van de verdere mededeelingen des Ministers dienaangaande werd gevraagd of wij ten opzichte der levering van rookzwak kruit thans reeds onafhankelijk waren van de buitenlandsche fabrikanten.

Ten slotte werd gevraagd, of de Minister kan mededeelen in hoeverre thans *proe/ondervindelijk* bewezen is, hoe lang het bedoeld kruit kan bewaard worden.

§ 9. De overbrenging der patroonfabriek, de werkplaatsen voor de draagbare wapenen en voor ernstvuurwerken van Delft binnen de Stelling van Amsterdam vond geen onverdeelden bijval.

Onderscheidene leden vreesden, dat met deze overbrenging een begin zoude worden gemaakt om alles, wat maar eenigszins met de defensie in verband staat, langzamerhand binnen die Stelling te brengen, zoodat de geschutgieterij zoude volgen, daarna de bewaarplaats van nachtleger enz., maatregelen, welke de uitgaven van millioenen guldens ten gevolge zouden hebben. Bovendien zal de Stelling nog wel in geen twintig of vijf en twintig jaren gereed zijn, terwijl daarin nog verschillende inrichtingen moeten tot stand gebracht worden als: oplegplaatsen voor steenkolen, reservoirs voor drinkwater enz. Deze leden wenschten nauwkeurig ingelicht te worden met alle overige plannen van den Minister, welke hij omtrent verplaatsing van inrichtingen binnen de Stelling Amsterdam mocht koesteren en eene opgave van de daaraan verbonden kosten, ten einde, alvorens de thans aangevraagde gelden toe te staan, een goed overzicht over het geheel te ontvangen.

Deze leden zagen ook niet in, dat inrichtingen van dezen aard juist binnen die Stelling verplaatst moesten worden, waar de bouwgrond, vooral in de nabijheid van Amsterdam, zoo veel duurder is en ook de werkloonen hooger dan ergens elders, terwijl de kleinere gemeenten, waar dergelijke inrichtingen gevestigd waren, door de opheffing daarvan zeer zeker in hare inkomsten gevoelig zouden getroffen worden.

Vele andere leden die mede de voorgenomen verplaatsing in het belang der gemeente Delft betreurden, verklaarden desondanks met den Minister mede te zullen gaan, omdat zij die verplaatsing noodig achtten. Wat de geheel nieuw op te richten patroonfabriek betreft, scheen zij niet twijfelachtig. Ook voor de Draagbare wapenen, waarvan aanmaak in oorlogstijd noodig is, is zij zeer gewenscht; terwijl Gieterij en Vuurwerkerij dermate met een en ander verband houden, dat splitsing niet anders dan nadeelig kan werken. Gaarne zoude men in tusschen vernemen, evenals dit voor de Draagbare wapenen is

medegedeeld, welke meerdere kosten van de overbrenging der ernstvuurwerken het gevolg zijn.

Vastgesteld 19 April 1895.

BERGSMA.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE.

KIST.

NEBBENS STERLING.

DE JONG.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot aanvulling en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1895 (63)

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Naar aanleiding van den inhoud van het Voorloopig Verslag nopens het onderzoek van dit wetsontwerp in de afdelingen der Eerste Kamer van de Staten-Generaal, heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen.

§ 1. Met de opmerking in het Voorloopig Verslag gemaakt tegen de bewering van enkele leden, als zou er geene aanleiding bestaan om voor een oorlog te vreezen en maatregelen tot eene betere bewapening te nemen, kan de ondergeteekende zich volkomen vereenigen. Naar zijne meening zou men der Regeering met grond er een verwijt van hebben kunnen maken, bijaldien zij, kennis dragende van de wijze, waarop thans alle Europeesche legers gewapend zijn, en bij den stand, waarin zich het geweevraagstuk hier te lande bij haar optreden bevond, voor den plicht, welke op haar rustte om voorstellen voor eene betere bewapening te doen, ware teruggedeinsd.

§ 2. Met erkentelijkheid mocht de Minister vernemen, dat vele leden verklaarden in het algemeen zich met deze voordracht wel te kunnen vereenigen, en dat zij het eene verplichting tegenover het leger achtten om dit een wapen te verschaffen, waardoor het zou zijn opgewassen tegenover een eventueelen vijand, zoodat zij zich daarom verantwoord achtten hunne goedkeurende stem aan dit wetsontwerp te schenken.

De wensch van eenige leden, welke eerst eene organisatie der levende strijdkrachten wilden alvorens gelden toe te staan tot verbetering der doode weermiddelen, vond reeds krachtige bestrijding bij andere leden der Kamer, welke o. a. deden uitkomen, dat in het gereorganiseerde leger dezelfde menschen zouden dienen, die thans reeds in de gelederen staan, waarom het voornog achterwege blijven van die verandering geene reden zijn kon om hun een goed geweer te onthouden. Maar bovendien is het volkomen juist, wat in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 14 Maart j.l. door den heer CREMER werd opgemerkt, dat de vraag, wat vooraf moet gaan: legerorganisatie of betere bewapening, geen remmend karakter mag hebben, waar beide noodig zijn, en dat de gelegenheid om een dier beide te verkrijgen dus moet worden benut.

Waar zoo duidelijk in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer werd aangetoond, hoe de toestand is der geweren, waarmede het leger bewapend is, moest het den ondergeteekende wel eenigszins bevreemden, dat ook thans nog werd beweerd, dat het niet zoo zeer op het wapen als wel op betere oefening van de miliciens in het schieten aankomt. Het verheugde hem dan ook tevens in het Verslag de uiting aan te treffen, dat zij, die van meening waren, dat onze miliciens niet voldoende geoefend waren in het schieten, wat overigens ontkend werd, veeleer de aanneming van het nieuwe geweer moeten toejuichen, daar door de gestrekte baan ook voor den minder geoefenden schutter de trefkansen grooter zijn dan die van het oude geweer.